

UNIVERSITAT DE BARCELONA

**DEPARTAMENT DE MÈTODES D' INVESTIGACIÓ I DIAGNÒSTIC EN
EDUCACIÓ**

**Programa de Doctorat: Qualitat Educativa en un Món Plural
(Bienni 2002- 04)**

TESI DOCTORAL

**CAP A UN CURRÍCULUM INTERCULTURAL A
PRIMÀRIA. LA INVESTIGACIÓ-ACCIÓ COM A
METODOLOGIA I LA CANÇÓ COM A
DESENCADENANT DEL CANVI**

Doctoranda: Olga Gonzàlez Mediel

Directores: Dra. Mª Àngels Marín
Dra. Marta Sabariego

Barcelona, 2008

CAPÍTOL 11.- CONCLUSIONS, LÍMITS I PROSPECTIVA

INTRODUCCIÓ

Una de les característiques d'un veritable procés d'investigació-acció és que la informació es va analitzant contínuament per permetre replantejar-se, durant el propi procés, diverses actuacions de millora. Aquest tipus d'acció implica, doncs, anar avançant constantment conclusions parcials.

Aquesta característica fonamental s'ha tingut present al llarg de tot el treball d'investigació, durant els tres bucles corresponents al procés de formació i transformació curricular i, finalment, en l'apartat de valoració de la incidència del canvi.

Tot i així, dediquem un últim capítol a resumir les conclusions més rellevants sorgides en la investigació un cop presentats els capítols corresponents als tres moments claus del procés de transformació curricular i de formació, amb la finalitat, sobretot, de veure fins a quin punt s'han aconseguit assolir els objectius plantejats inicialment.

També presentarem un apartat dedicat als límits que tota investigació s'ha de plantejar a fi i efecte de fer una lectura real dels resultats.

Finalment, exposarem el nostre parer quant a la prospectiva d'aquest treball d'investigació.

1. CONCLUSIONS

Donat el volum d'informació que hem analitzat, procurarem sintetitzar, en aquest darrer moment, els aspectes més rellevants del treball efectuat, recuperant per això els objectius que ens vam plantejar inicialment per veure, posteriorment, fins a quin punt s'han assolit o no.¹⁵²

Destaquem que els objectius inicials previstos, general i específics, han estat àmpliament assolits amb aquesta experiència d'investigació-acció cooperativa, cosa que ha recompensat així la feina de totes les persones implicades i ha demostrat que és possible avançar en aquesta línia educativa, i esdevenir el professorat el motor del canvi educatiu (Cabrera et al. 1999).

Recordem, en primer lloc, quin va ser l'objectiu general plantejat a la investigació:

Iniciar una transformació del currículum del cicle inicial d'un Centre d'Educació Primària perquè avanci cap a un model efectiu d'educació intercultural utilitzant com a desencadenant un recurs musical.

A banda d'aquest objectiu general, i comptant que un veritable procés de transformació curricular havia d'afectar diferents elements de la comunitat educativa, (Arnaiz, 2003, Gairín, 2004, Banks, 1991, 2004), varem agrupar els objectius específics al voltant del: professorat, les estratègies metodològiques, l'alumnat, el centre i el currículum.

Respecte al professorat:

S'havia plantejat aconseguir, a través de la formació i el traspàs d'informació, que les característiques d'un veritable model d'educació intercultural fossin conegudes pel màxim nombre de membres del professorat, d'acord amb la idea del professor com a professional reflexiu (Diaz Aguado, 1999, Cabrera et al.,1999), així com conèixer les característiques del model d'investigació-acció com a millor manera de lligar teoria i pràctica, d'acord amb les indicacions de Bartolomé i Sandín, (2001),

¹⁵² Les evidències que ens permeten elaborar aquestes conclusions es poden trobar en els capítols 7, 8, 9 i 10 d'aquesta tesi.

Pérez Serrano ,(1998a), Kemmis i McTaggart (1988) i Jordán, (2004).

La investigació-acció cooperativa és una via de desenvolupament professional que propicia la formació del professorat i la transformació social. Efectivament, ha estat la implicació del professorat en tot el procés investigador el mitjà pel qual s'ha assolit el coneixement del model d'Educació Intercultural i de com realitzar un procés de transformació curricular plantejant objectius de caire intercultural en el currículum.

El procés formatiu ha vingut donat per tres vies convergents: des del treball innovador de cadascun dels mestres participants a l'experiència, des de les aportacions de la investigadora i des de la reflexió conjunta del grup, aquesta constatació corrobora els avantatges del sistema cooperatiu adoptat en la investigació.

L'avenç d'autoaprenentatge demostrat pels participants, fins a consolidar diferents vies d'actuació i aconseguir plena autonomia de treball, també és un indicador dels avantatges del sistema emprat. S'ha constatat un procés de formació i de transformació de la pràctica educativa dels pràctics des de la dependència inicial de recursos i activitats facilitades per la investigadora-formadora fins assolir la plena autonomia de treball en l'etapa final de l'experiència, demostrant una creativitat constant i una gran capacitat d'innovació.

Entenem, d'acord amb les evidències recollides, que, efectivament, s'ha aconseguit que el professorat no només conegui, sinó que hagi obtingut una confirmació dels beneficis del model d'educació intercultural, i un interès que facilitarà la implicació de la resta de professorat de l'escola en el treball amb aquest model, d'acord amb els efectes positius que l'experiència ha tingut. El convenciment que ens permet fer aquestes afirmacions, es troba en el fet de recollir i analitzar les valoracions parcials i finals del professorat participant respecte a la seva participació en l'experiència investigadora. Aquestes valoracions positives dels mestres estan estretament vinculades a l'impacte del treball realitzat en el seu alumnat: per l'interès i participació dels nens i nenes en general, pel protagonisme assolit per l'alumnat nascut a d'altres països, per la millora en la valoració del grup cap a altres companys i companyes, per la motivació dels grups per les activitats realitzades, pel clima creat durant les sessions d'intercanvi cultural i per l'assoliment d'objectius curriculars des d'un model d'educació intercultural.

Respecte les estratègies metodològiques:

D'acord amb Besalú, (2002) i Díaz Aguado, (2003), enteníem que no es produiria una veritable transformació si el professorat no aconseguia **adoptar també innovacions didàctiques que permetessin assolir millor els objectius proposats: aprenentatge cooperatiu, suport tecnològic, treball amb vídeos, ús d'Internet, creació de powers-points...**

Pensem que, en aquest aspecte, també el professorat ha aconseguit assolir un veritable canvi en la seva pràctica educativa, amb una consolidació de diferents vies metodològiques:

- **Per la inclusió de les cançons en altres llengües com a eix de treball intercultural, en el cas de l'especialista de música.**
- **Per la modificació d'estratègies, (grups cooperatius...), i recursos (cerca per internet...), tot prioritzant els objectius curriculars, en el cas de la Pilar.**
- **Per la innovació quant al plantejament global de coneixement cultural, participatiu pel que es refereix a l'estratègia d'ensenyament-aprenentatge, i amb suports de persones "expertes" com a recurs més emprat, en el cas de la Maite.**
- **Per la cerca exhaustiva de materials i la creació i presentació de muntatges visuals, com a eix de la transformació curricular, en al cas del Francesc.**

Encara que cadascun del i les mestres participants ha adoptat diferents metodologies de treball, entenem que totes elles han estat efectives, i que, durant tot el procés, l'intercanvi d'idees materials i recursos entre el professorat, la investigadora, les famílies, els "experts culturals" i el propi alumnat ha estat una costant, la qual cosa revaloritza el treball en grup des de la seva perspectiva més amplia.

Es va plantejar també com a innovació metodològica **l'implicar les famílies en activitats escolars**, propiciant la seva participació en el procés de transformació curricular previst, tal com recollíem de les recomanacions d'Arnaiz, (2003) i Gairín, (2004). Pensem que, efectivament, s'ha aconseguit obrir l'escola a les famílies tot donant-les una oportunitat de col·laborar i participar activament a l'escola, que en tots

els casos ha superat ampliament les expectatives que podíem tenir al respecte.

Respecte al centre:

Volíem **intentar que l'escola es fes ressò de l'experiència i els diferents documents del centre, (en el segon nivell de concreció curricular), es veiessin modificats en aquest sentit, així com expandir i interessar en el projecte a tot el claustre escolar,** tot buscant la consolidació del canvi, (Bartolomé i Sandín, 2001).

Creiem també haver-ho assolit amb èxit, ja que s'ha aconseguit que el centre adopti el model d'educació intercultural proposat i incorpori el treball realitzat al treball del Centre mitjançant un Pla d'innovació docent aprovat pel claustre i presentat al Departament d'Educació com a projecte de l'escola. Aquesta constatació esdevé el millor indicador de la permanència i crist·lització del canvi que plantejàvem.

La pressa de consciència dels beneficis de seguir un model educatiu intercultural, des de la pròpia pràctica educativa dels participants, entenem que serà decisòria a l'hora d'expandir i interessar a la resta del professorat en la transformació curricular desitjada per a tota l'escola.

Respecte al currículum:

Evidentment el currículum, en el seu tercer nivell de concreció, havia **d'introduir nous objectius i continguts que donessin coneixement d'altres cultures, inicialment a través d'una cançó dels diferents països representats a les classes i aprofundint després en les altres matèries,** (Besalú, 2002). Podem afirmar que, sense cap mena de dubte, s'ha aconseguit:

L'obtenció de materials i recursos culturals nous.

Pautes de desenvolupament curricular per a la creació i/o modificació d'unitats de programació per a totes les àrees.

Capítol 11.

Entenem que els dos elements que hem destacat respecte a la transformació del currículum en el seu tercer nivell de concreció, han quedat suficientment palesos en analitzar els apartats corresponents a la integració de contingut dels tres bucles d'acció. Destaquem d'una banda, el fet d'elaborar i validar diversos materials i recursos nous: el cançoner, els muntatges visuals, els mapes, les plantilles i dibuixos específics, els murals i els llistats de paraules en altres llengües.

D'altra banda, la utilització i validació de materials (de caire intercultural o, simplement, d'informació cultural) ja existents, ha estat també una novetat molt profitosa: ús de vídeos promocionals de diferents països, treball amb contes populars, jocs diversos, col·leccions específiques (“Jo sóc de...”, “Jo vinc de...”, “Un paseo por...”) i la cerca i tria d'informació cultural mitjançant internet.

Evidentment, la validació d'aquests nous recursos i materials ha estat possible perquè s'han creat i/o modificat les unitats de programació per a totes les àrees, tenint com a mostra les unitats per treballar el coneixement de Brasil i les suggerències de treball per àrees. Per la complexitat i densitat del treball realitzat, creiem que es poden prendre com a pautes de desenvolupament de qualsevol ulterior acció en aquest sentit.¹⁵³

Respecte a l'alumnat en general:

Es volia **promoure la competència de l'alumnat en múltiples cultures, reconeixent els lligams i semblances entre elles, tot promovent el diàleg cultural des de la igualtat i apreciament la diversitat ètnica i cultural com a element positiu**, d'acord amb les indicacions del model educatiu intercultural de Jordán, (1996, 2004), Marín, (2001), Aguado et al., (2005) y Sabariego, (2002). Creiem que, respecte a l'alumnat en general, s'ha aconseguit:

Un millor desenvolupament de les competències interculturals, assolit amb la màxima naturalitat.

Aquesta afirmació es basa en la constatació que l'alumnat ha mostrat, sense cap dubte,

¹⁵³ Una de les feines pendents de la investigadora i el grup de pràctics, un cop finalitzada aquesta tesi, seria formalitzar les unitats treballades per a la seva recopilació i posterior difusió a la resta de l'escola.

un gran **interès per conèixer altres cultures**.

La **participació i implicació de l'alumnat** en totes les activitats proposades també és un clar indicador d'aquest assoliment de competències interculturals.

Haver aconseguit que la **valoració dels nens i nenes nascuts a d'altres països** hagi augmentat després de l'experiència esdevé un altre dels efectes que ens permeten afirmar que s'ha avançat cap a un model d'educació intercultural.

Les **reaccions emocionals de satisfacció** recollides al llarg del procés resulten també un indicador de la bondat de l'experiència i de la naturalitat amb la qual ha estat rebuda.

Finalment, hem vist en nombroses ocasions, que l'**aprenentatge** ha estat **significatiu**, indicador que corrobora l'efectivitat de la transformació curricular pretesa.

Respecte a l'alumnat estranger:

Un dels principals objectius específics del treball d'investigació se centrava en **estimular l'autoestima de l'alumnat nascut en altres països, ajudant així a la creació d'identitats culturals personals, fomentant alhora la seva participació**. Tots els indicadors recollits ens permeten afirmar que, efectivament, s'ha aconseguit:

Un “protagonisme” dirigit que els ha permès estimular la seva autoestima ajudant-los a formar la seva pròpia identitat personal.

Els elements analitzats i valorats que demostren aquesta afirmació, tenen a veure amb la constatació que l'alumnat nascut a d'altres països ha demostrat una **millora de la participació dins el grup-classe**. La seva constant **implicació en el desenvolupament de les activitats** és l'indicador més palpable que el procés investigador ha tingut efectes directes sobre l'alumnat estranger, amb un notable increment de la satisfacció personal i, conseqüentment, una **millora de l'autoestima en sentir-se protagonista**.

Evidentment, com a comentari general, creiem que els resultats en tots els àmbits són altament satisfactoris, com s'ha vist en les valoracions parcials i finals dels anteriors capítols¹⁵⁴, ja que en plantejar un projecte amb incidència directa a les

¹⁵⁴ Veure els apartats de valoracions de l'experiència als capítols 7, 8, 9 i 10.

aules, en un procés continu de formació permanent del professorat, i amb recursos específics i constantment reflexionats, millorats i aplicats, els beneficis i beneficiaris han estat diversos.

Finalment, constatar que la nostra hipòtesi inicial de donar a conèixer elements culturals diversos a l'alumnat, propiciant el diàleg cultural des de la igualtat per aconseguir un reconeixement i una estima dels mateixos, sembla haver-se confirmat àmpliament amb l'experiència investigadora.

Més enllà de l'experiència, i contant que l'escola acabarà incorporant aquests materials i aquest canvi educatiu a tot el centre (com el pla d'innovació docent aprovat pel claustre ens indica), creiem important destacar que s'han creat una sèrie de recursos específics de caire intercultural que han estat provats i validats per la investigació, la qual cosa omple una mica el buit respecte a la falta de recursos específics i podria estendre's a d'altres centres on, amb unes sessions d'assessorament fetes per personal qualificat, ajudaria a donar resposta a aquesta necessitat per aconseguir adoptar un model educatiu veritablement intercultural.

Per últim, també destaquem els beneficis pels membres de l'equip de recerca i d'altres professionals dedicats a la investigació educativa, que veuran una investigació on la complementarietat metodològica permet abordar una temàtica actual i complexa des de perspectives diferents.

2. LÍMITS

Tal com coneixem amb Mateo (2001:57), la realitat educativa és per la seva pròpia naturalesa diversa, complexa i canviant, és per això que el seu estudi està subjecte a limitacions i obstacles que no s'han d'obviar.

Hi ha limitacions de diferent mena i nosaltres intentarem veure quines han estat les corresponents a aquest treball d'investigació.

Límits d'ordre ambiental.

Ens referim aquí a les situacions contextuals i les característiques pròpies dels subjectes que poden afectar als resultats de la investigació, i que condicionen l'abastament dels resultats i fan prendre amb cautela l'extrapolació de dades.

En el nostre cas, és cert que l'edat de l'alumnat ha estat una característica específica, ja que tots els nens i nenes cursaven segon curs de primària, la qual cosa faria anar amb compte amb l'extrapolació de resultats, bàsicament en els cursos mes llunyans de la mateixa etapa escolar (cinquè i sisè de primària, per exemple).

La resta d'elements contextuals que han intervingut com ara el mateix centre i el professorat participant pensem que no serien factors "limitadors" de l'experiència, ja que tant el centre com el i les mestres participants han estat força heterogenis tant a nivell socioeconòmic i sociocultural (l'alumnat), com d'experiència docent (el professorat), i fins i tot amb posicions de partida quant a sensibilitat cap al fet multicultural diversa.

Límits d'ordre tècnic.

Parlaríem ara dels límits respecte a la qualitat i quantitat d'informació recollida. En aquest cas, i en parlar d'una investigació com la que s'ha realitzat, entenem que el treball plantejat supera personalment, professionalment i tècnicament el treball individual, i segurament hagués estat més complert amb el recolzament d'un grup d'investigadors/es¹⁵⁵. En tot cas, s'ha intentat superar d'alguna manera aquesta limitació gràcies als suports tecnològics (gravacions).

La constant innovació i flexibilitat del treball realitzat pel professorat participant ha enriquit, sens dubte, l'experiència, però ha dificultat el procés de recollida de dades, ja que cadascun del i les mestres ha portat a terme diferents activitats i de diferents maneres, i ha estat difícil captar tot el que s'ha fet i el com, i encara més sistematitzar la informació pel seu posterior anàlisi.

¹⁵⁵ El plantejament de la investigació-acció cooperativa contemplaria, efectivament, aquest grup investigador.

El seguir i donar coherència als diferents processos de transformació que cadascun dels mestres ha seguit, (tant en la seva pràctica educativa com en les integracions curriculars), adoptant diferents vies, ha resultat una tasca difícil no tant pel volum de treball, sinó pel dinamisme del procés. En aquest sentit, ens ha afectat la manca d'informació directa d'algunes de les sessions realitzades, d'on no s'ha omplert cap diari ni s'han fet gravacions, encara que s'ha intentat compensar amb el registre dels informes orals en les reunions de treball del grup.

Per la casuística específica d'aquest treball també ha estat limitat el tipus de recursos emprats en la mesura que, en no comptar amb cap tipus d'ajut material extern, s'han hagut d'elaborar recursos amb els materials a l'abast dels pràctics i de la pròpia investigadora, sense poder dotar d'una millor qualitat a alguns d'ells (les gravacions de les cançons o l'ajut d'experts en llengües estrangeres).

Límits derivats de l'objecte d'estudi.

La pròpia naturalesa de la realitat educativa fa difícil la seva exploració en profunditat, ja que, tot i que s'han utilitzat diverses i nombroses estratègies de recollida d'informació, només el professorat participant i la investigadora han valorat l'impacte de l'experiència sobre l'alumnat.. Això fa que tot el que es diu respecte als efectes sobre l'alumnat, tant en general com allò referit a l'alumnat nouvingut es vegi limitat, en la mesura que no s'ha preguntat al propi alumnat el seu parer, en aquest cas perquè excediria el que ja ha estat un treball força complex i també perquè l'edat de l'alumnat (recordem 7-8 anys), feia difícil plantejar també el recollir aquesta informació.

La complexitat de l'objecte d'estudi, amb 74 nenes i nens implicats, ha fet impossible recollir tots els efectes de la transformació curricular (accions, comentaris, actituds...) en cadascun dels i les alumnes, encara que entenem que hi ha suficient nombre d'evidències recollides per demostrar la valoració positiva de l'experiència.

L'adequació als horaris lectius i la programació establerta en les aules han limitat

també, d'alguna manera, la nostra investigació¹⁵⁶ (sessions posteriors a una sortida o activitat física, influència del temps, manca d'espai per a algunes activitats...).

El treball amb un grup humà implica també una limitació implícita, ja que qualsevol grup de treball ha d'ajustar-se al que es consensua, i aquesta característica obliga a modificar alguna de les idees que cadascun dels membres podria considerar més vàlides a priori. En el nostre cas, tant la investigadora com la resta del grup potser haurien seqüenciat algunes sessions i/o activitats d'una altra manera, però evidentment cadascun dels mestres decidia, finalment, què, quan i com fer-ho. Tot i aquesta constatació, entenem que no ha estat un límit negatiu per a l'experiència.

A banda d'aquestes limitacions, també ens hagués agradat poder seguir avaluant la permanència del canvi a llarg termini, encara que el fer-ho excediria, acadèmicament i temporalment, el que seria un treball de tesi doctoral.¹⁵⁷

Límits d'ordre ètic i moral.

Pensem que en cap moment s'han superats els límits quant als aspectes ètics i morals respecte als infants, comptant que les repercussions no han estat mai negatives sinó ben al contrari. No creiem tampoc haver deixat mai de banda el respecte a cap dels participants com a ésser humà en la seva integritat, respectant, en tots els casos, el seu propi interès en la mesura que s'han volgut implicar en cadascuna de les activitats proposades.

Fins i tot s'ha tingut present el fet de comptar, a priori, amb el consentiment explícit de l'alumnat (per mitjà d'un document signat per les famílies) i el professorat, a fi i efecte de poder enregistrar qualsevol acció durant el procés i la seva transcripció i presentació per a aquest treball.

¹⁵⁶ Tot i que el professorat participant ha estat molt flexible en la seva pròpia pràctica, l'alumnat també ha realitzat activitats i matèries amb altres membres del claustre.

¹⁵⁷ Tot i no quedar recollida formalment aquesta anàlisi de la permanència del canvi, la investigadora ha realitzat, fins al moment d'escriure aquestes línies, diverses reunions informals amb personal del centre, (pràctics de l'experiència i equip directiu), que han deixat palès que, encara que desigualment, la proposta de canvi s'ha anat ampliant a la majoria de mestres no participants, sobre tot, lligant el coneixement cultural a l'arribada de persones nouvingudes.

3. **PROSPECTIVA**

S'entén el concepte de **prospectiva** com el *conjunt de temptatives sistemàtiques per observar a llarg termini el futur de la ciència, la tecnologia, l'economia i la societat, amb el propòsit d'identificar les tecnologies emergents que probablement produeixin el màxim de beneficis econòmics o socials.*, (OCDE)¹⁵⁸

Adoptant aquest enfocament, d'acord amb les nostres pròpies conclusions en finalitzar el nostre treball d'investigació, i tenint present les limitacions que hem explicat en el punt anterior, entenem que emergeixen tres vies diferents de propostes futures que es podrien seguir, amb la intenció d'aconseguir el màxim benefici social.

- La modificació dels plans docents en la formació inicial de mestres
- La formació continua del professorat en l'àmbit de l'educació intercultural.
- Investigacions orientades al canvi en altres contextos escolars.

Les tres línees de treball esmentades haurien de ser convergents, ja que, a llarg termini, cap experiència investigadora esdevindrà efectiva sinó s'aconsegueix que el propi professorat estigui convençut de la necessitat d'un canvi, i, alhora, sigui prou competent per fer-ho, (Jordán, 1996, 2004).

La modificació dels plans d'estudi en la formació inicial de mestres

Comencem parlant de la formació inicial del mestre, perquè, encara que les Facultats de Formació del Professorat ja inclouen diferents matèries troncales en els seus ensenyaments¹⁵⁹, encaminades a assolir competències en l'atenció a la diversitat, entenem que, llegint acuradament els plans docents de les assignatures, podríem denotar dues carències. D'una banda, es presenta un ampli ventall de possibilitats de treball, incloent-hi models de gestió de la diversitat en el seu concepte més ampli, però són sempre estudis teòrics. D'altra banda, encara molts dels objectius parlen, més o menys

¹⁵⁸ Organización para la Cooperación y el Desarrollo Económico

¹⁵⁹ Sociologia de l'educació, Psicologia de l'educació i atenció a la diversitat i Didàctica general i atenció a la diversitat, UB, pla 2002

explícitament, de la necessitat d'integració de l'alumnat, i de donar resposta a les necessitats educatives especials, reproduint així el model d'educació "compensatòria".

Per aquestes raons, i des de l'experiència de la investigadora com a formadora de formadors, creiem que el més profitós seria, de la mateixa manera que volíem canviar els currículums en el nostre treball, transformar els plans docents de les didàctiques específiques en la formació inicial dels mestres, ja que també aquests pateixen d'una visió monocultural del món.

Si prenem com a mostra l'especialitat de mestre en educació musical, totes les matèries específiques són susceptibles d'incloure no només recursos musicals culturalment diversos, sinó procediments i estratègies de molt més abast: cançons en altres llengües, audicions de músiques del món, danses d'altres països, treball amb instrumental divers, ús de modes i ritmes no occidentals, treballs en grups cooperatius, creació del propi repertori, cerca per internet...

De la mateixa manera que hem exemplificat en parlar dels estudis de música, i aprofitant la confirmació que ens ha donat l'anàlisi dels resultats del nostre treball, no creiem que hi hagi cap problema en obrir el ventall de possibilitats de treball cultural a tots els ensenyaments de mestre¹⁶⁰ en les didàctiques específiques: matemàtiques, llengües, coneixement del medi, educació visual i plàstica i educació física. La elaboració i validació dels materials utilitzats, així com la validació d'altres existents i l'adopció de noves estratègies d'ensenyament-aprenentatge durant l'experiència, podrien esdevenir també un punt de partida per aquestes transformacions curriculars a les Facultats de Formació del Professorat.

La formació continua del professorat en l'àmbit de l'educació intercultural

¹⁶⁰ Entenem que ara seria un bon moment de replantejar-ne els plans d'estudi des del model educatiu intercultural, ja que, a mig termini, els estudis de mestre passen a ser estudis de Grau només d'Infantil i de Primària, així que s'han de reelaborar tots els plans docents de les diferents assignatures.

En primer lloc, la necessitat de fer cursos de formació dirigits al professorat generalista de primària ha estat una demanda implícita i explícita que ha aparegut en totes les fases del procés investigador, i es podrien agrupar al voltant de diversos eixos:

- *Coneixement cultural divers (en un primer moment dels grups ètnics -culturals més representats entre nosaltres).*
- *Coneixement de les característiques bàsiques d'un model educatiu intercultural.*
- *Coneixement de les pautes per aconseguir transformar el currículum en aquest sentit, inclosa una altra manera de "llegir" els llibres de text.*
- *Coneixement de les estratègies metodològiques més adients per aconseguir resultats satisfactoris.*
- *Coneixement de recursos específics i pautes de creació de nous materials.*

En segon lloc, la formació dirigida específicament al professorat especialista de música de primària seria una altra vessant que es podria seguir, ja que ha quedat demostrat amb l'experiència que la possibilitat d'una transformació per assolir un currículum intercultural en música és possible, i, alhora, facilita la transformació en la resta de les àrees.

Evidentment, la formació inclouria també les competències explicitades pel professorat generalista, a més d'aprofundir en el mateix recurs musical elaborat i validat durant la investigació i que es podria prendre com a punt de partida.

En tercer lloc, tant el professorat participant a l'experiència com la directora del centre han volgut destacar la figura d'una persona aliena a l'escola que coordinés al grup i facilités material, directrius per portar a terme la investigació i una certa motivació que fes més fàcil la feina. Aquests comentaris justifiquen el fet d'aconsellar la figura d'un formador/a quan tot un centre vulgui implicar-se en un canvi d'aquestes característiques¹⁶¹, facilitant el procés formatiu amb el professorat en actiu, i ajudant a assolir un canvi en els centres d'una manera pràctica.

¹⁶¹ Com en aquests moments ja recull el nou pla LIC (novembre, 2007), del Departament d'Educació, assolint els formadors-assessors la funció de consolidar el model d'educació intercultural als propis centres.

Investigacions orientades al canvi en altres contextos escolars.

Hem vist, en plantejar els límits del nostre treball, que s'ha d'anar amb compte amb l'extrapolació de resultats a altres contextos, ja que aquesta experiència s'ha dut a terme en un grup concret d'alumnat. Els contextos socio-culturals són, avui dia, força heterogenis en totes les escoles, però l'edat sí ha estat un factor determinant de l'èxit de la proposta, (com hem vist).

Així, creiem que el model d'investigació-acció cooperativa ha resultat, efectivament, un bon plantejament metodològic per la seva complementarietat entre la teoria i la pràctica, tal com ens feien saber Bartolomé, (1990, 2001), Diaz Aguado, (1999), i Elliot (1997).

D'acord amb això, creiem que es podrien plantejar diverses investigacions, adoptant el mateix model, en altres àmbits escolars, sobretot en els diferents cicles de primària (mig i superior), i provar també l'efectivitat d'aquesta proposta, tot adaptant-la, a l'etapa d'educació secundària obligatòria.¹⁶²

Aquestes investigacions plantejades amb alumnat de més edat, ens permetrien també recollir, de la seva pròpia veu, els efectes d'aquests tipus d'experiències, tot emprant també altres estratègies de recollida d'informació, com ara els grups de discussió i entrevistes en profunditat.

Tant les orientacions sobre la formació continua del professorat en l'àmbit de l'educació intercultural, com les suggerències de fer servir metodologies orientades al canvi en els propis centres escolars, lligan de ple amb les intencions del Departament d'Educació. Efectivament, dintre del Pla Marc de Formació Permanent 2005-2010, el Departament vol impulsar la formació del professorat en actiu per aconseguir ajustar a la necessitat real de les aules les competències dels mestres. Diversos objectius són coincidents amb les nostres pròpies intencions, destacant la necessitat de formació específica per donar resposta a la diversitat cultural a les aules, prioritzant que la formació es faci als centres, i destacant la relació de la formació amb la innovació i la recerca universitària.

¹⁶² En l'àmbit d'edat que comprèn l'educació secundària obligatòria, s'han realitzat, amb èxit, altres tipus d'investigació encaminades al canvi, d'acord amb el model d'avaluació de programes (Sandín, 1995, Sabariego, 2001).

Acabem el nostre treball de Tesi recuperant una idea que ha aparegut al llarg del procés, un cop avaluada la bondat de l'experiència, i què es resumiria en un únic desig:

CONVERTIR TOTES LES AULES EN AULES D'ACOLLIDA